

AVSPÄNNINGSPOLITIKENS SAMMANBROTT

VAR OCH EN, som ej var obotligt hemfallen åt önsketänkande, måste ha motsett toppmötet i Paris med mycket blygsamma förväntningar. Ståndpunkterna i de avgörande tvistefrågorna — det tyska problemet och Berlin-spörsmålet — stod oförmedlade mot varandra. Mötet hade överhuvudtaget sammankallats alldeles utan den noggranna diplomatiska förberedelse på något lägre nivå, som av erfarna iakttagare i väster tidigare alltid bedömts såsom oundgänglig, om några resultat av värde skulle kunna uppnås och inte den sista villan bli värre än de föregående. Framför allt stod det på intet sätt klart, att den part, på vars aggressivitet spänningen i världen i första hand beror, verkligen önskade en kompromiss eller över huvud taget proklamerat parollerna om fredlig samlevnad i annat syfte än de rent taktiska och propagandamässiga. Att mötet alls utlystes, berodde väl egentligen på två ting. Kreml önskade det för att inför världsoptionen, särskilt i de neutralistiska länderna, kunna till ett särdeles billigt pris framstå i fredsängelnas sida vita utstyrsel. Västmakterna, främst Englands men även USA:s regeringar, hade

ansett sig nödsakade att gå med, trots att få om ens några av de tidigare fordrade förutsättningarna för ett upprepande av 1955 års förolyckade försök blivit uppfyllda. Samtycket berodde på att deras Akilleshäl gjort sig påmind: En demokratisk väljarkår är mycket obenägen att i längden bära tunga rustningsbördor, som ej längre i gemene mans ögon framstår såsom alldeles nödvändiga. Macmillans tvingande behov av en gynnsam utrikespolitisk plattform inför de viktiga engelska valen har väl därvidlag utgjort ett huvudmoment.

Fråga är, om inte Västern hade kunnat ställas inför svåra och farliga avgöranden, i värsta fall av djupt ödesdigert slag, om Kru-sjtjev hade kommit till Paris med förslag, vilka inför en oupplyst världsoption hade kunnat framställas såsom relativt oförargliga. Det skulle därmed ha varit möjligt att utpeka en motsträvig Eisenhower, de Gaulle eller Adenauer såsom fredens sabotörer. Riskerna av det illa förberedda mötet hade troligen kunnat bli mycket stora med en annan rysk spelöppning. Nu blev det emellertid redan från början alldeles klart, att en fullständig

växling av taktik hade skett i Moskva på grunder, vilka ännu så länge undandrar sig vår kunskap. Krusjtjevs hållning under de sista veckorna före hans nya resa till Paris, särskilt hans utmanande tal i Baku, visade med all önskvärd tydlighet, att han inte längre kunde väntas försöka utnyttja Parismötet till nya manövrer under samlevnadspolitikens beprövade fårskinns-päls utan att han numera föredrog en öppen skärpning av krisläget. Det sannolikaste är väl, att det avgörande incitamentet till den ryska kursomläggningen har varit den vunna övertygelsen om att det trots allt ej gick att splittra motsidan i Berlinfrågan, såsom man hade hoppats.

I denna situation kom intermez-zot med det amerikanska planets störtning vid Sverdlovsk som en tilldragelse, som tycktes göra denna redan inslagna nya ryska politiska kurs vida lättare och mera profitabel, eftersom man skulle kunna skjuta över hela odiet på den så snöpligt ertappade motspelaren. Den första reaktionen ute i världen på nyheterna från Sverdlovsk, ej minst de hart när otroligt valhänta och osammanhängande amerikanska förklaringsförsöken, visade också, att Moskva verkligen hade fått en utmärkt chans att på en gång förbättra sitt propagandaläge och komma ifrån hela samlevnads-ideologien. Men till Västerens lycka överspelade ryssarna i hög grad de gynnsamma kort, som slumpen

skänkt dem — ett missgrepp som hänt dem även tidigare. Redan den vitglödgade moraliska indignationen var psykologiskt oklok, när den kom från det håll, där man sedan många år tillbaka intagit en alldeles obestridd ledande ställning i fråga om spioneri över huvud taget och särskilt i fråga om sådana typer av spioneri, som just ur moralisk synpunkt ter sig vida betänkligare än piloten Powers' jämförelsevis trohjärtade övningar i luft-rummet över Ryssland. Och den häftiga och förolämpande tillspetsningen mot Eisenhower personligen, hopkopplad med återtagandet av den famösa inbjudningen till Rysslandsbesök, liksom de fullständigt orimliga kraven på en amerikansk avbön i den allra skymfligaste form och på bestraffning av de »skyldiga» — vilka givetvis finnas mycket högt upp i Washington — måste ha gjort det klart även för de naivaste betraktare, att Moskva här var ute i den mest klara och otvetydliga avsikt att definitivt torpedera konferensen genom att ställa krav, som man på förhand visste inte hade skuggan av en chans att bli uppfyllda. I jämförelse med Krusjtjevs uppträdande i maj 1960 kan greve Berchtolds manövrerande i juli 1914 nästan te sig som ett mönster av gammaldags diplomatisk ärbarhet.

Resultatet av de dramatiska uppträdandena i Paris är sålunda, att förhoppningen på att kunna uppnå »fredlig samlevnad» genom »möten

på högsta nivå» för ögonblicket blivit avförd från scenen, att det blivit uppenbart att Ryssland åtminstone för tillfället föredrager ett fortsatt kallt krig framför varje avspänningspolitik, som inte innebär motpartens fullständiga kapitulation i väsentliga frågor, och att de Gaulles och Adenauers misstro mot Kremls avsikter sålunda har visat sig vara mer realistisk än de optimistiska signaler, som på sin tid blåstes framför allt i Downing Street men även i Washington. Liksom efter Genève-mötet 1955 måste man även nu återgå till den trista verkligheten en erfarenhet rikare. Det återstår att se, om den denna gång räcker något längre.

I sina tragiskt välmentade försök att rädda något ur förhoppningarnas allmänna skeppsbrott förklarade Eisenhower, att USA inte skulle fortsätta flygspaning av den typ, som hade lett till Sverdlovsk-intermezzot. I hela den fria världens intresse bör man hysa en livlig förhoppning, att detta anbud skall anses såsom förfallet efter Krusjtjevs snöpligt avvisande reaktion — försåvitt inte Pentagon numera tack vare andra tekniska framsteg är i stånd att inhämta nödiga upplysningar om motpartens militära förehavanden utan att vidare behöva tillgripa så riskabla missioner som piloten Powers'. Hela den fria världens — även dess neutrala komponenters — säkerhet och tillvaro är nämligen beroende av att Förenta staternas militära och

politiska ledning i tid har kännedom om eventuella ryska förberedelser till aggression och därigenom äger tillfälle till erforderliga diplomatiska och militära motåtgärder. Om järnridån skulle bli hundra procentigt ogenomtränglig för all insyn, uppstår ett maximum av krigsrisk och av fara för den lagbundna frihetens fortsatta existens i vår sönderslitna värld. Ingenting vore olyckligare än om de ryska hotelserna skulle föranleda Amerikas svaga bundsförvanter att lägga hinder i vägen för den oavlåtliga polisiära verksamhet, som utgör en grundförutsättning för deras egen fortsatta existens såsom fria stater.

Det kan och bör tilläggas, att effektiviteten av denna fortsatta amerikanska kunskaparverksamhet utgör den kanske bästa garantin för bevarandet av den fred, som trots all ovisshet och alla motsättningar dock sedan femton år tillbaka råder mellan de stora makterna. Endast Moskvas kännedom om att motparten är väl rustad och fullt medveten om alla eventuella ryska krigsförberedelser och således i stånd att omedelbart slå till, om så tyvärr skulle bli nödvändigt, håller tillbaka den ryska aggression, som vid ett par tillfällen omkring 1950 troligen var omedelbart hotande.

Om Västmakterna upprätthåller sin beredskap oförminskad och tack vare ett effektivt underrättelseväsen förblir tillräckligt underrättade om Sovjets dispositioner och avsik-

ter, är det i nuvarande jämviktsläge sannolikt, att freden kan bevaras för lång tid framåt. Den krigsfara, som kan utlösas av oförutsedda intermezzon i stil med det över Sverdlovsk, måste trots allt skattas såsom ganska ringa i jämförelse med den, som skulle inträda, om man i Moskva bleve övertygad om att Västblocket vore stätt i upplösning eller att Västerens militära säkerhetspotential hade sjunkit under minimum eller att Förenta staternas beredskap hade nedgått på ett sätt, som kunde göra ett nytt och större Pearl Harbor tänkbart.

Den gamla satsen »Si vis pacem, para bellum» gäller i alldeles särskild grad gentemot en motståndare, som på alla andra plan än det krassast realistiska så helt saknar hämningar som det nuvarande ledargarnityret i Moskva.

Vi har efter urladdningen i Paris mänskligt att döma att räkna med ett fortsatt, sannolikt i vissa avse-

enden intensifierat kallt krig under den tid, som nu kan överblickas, och med en viss risk för att motståndningar av Berlinfrågans typ om det vill sig illa kan framkalla en akut kris. Därmed är också sagt, att varje möjlighet borde ha försvunnit, att under de närmaste åren på något sätt försvaga Sveriges militära beredskap. Tvärtom bör varje möjlig stegring därav i materiellt liksom i personellt hänseende tagas i det mest realistiska övervägande vid den granskning av vårt försvarsproblem, som nu åter förestår. Ansvar för rikets säkerhet och frihet vilar idag lika tungt på de maktägande som under det sista kriget eller under åren kring 1950. Det är likaledes klart, att vilka fördelar den alliansfria politiken annars må kunna medföra, så gör den i varje fall inte lösningen av vårt försvarsproblem billigare.